

ספר

נאר מינים

פרשת וארא

מאת

הרב הגאון החסיד

ר' אברהם יוסף פסח (פסחוביץ)

זצ"ל

זי"ל ע"י נכדי המחבר

א) וידבר משה וגו', הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה, ואני ערל שפתיים, וזרש"י ז"ל זה אחד מעשרה ק"ו שצתורה, והקשו המפרשים הא ק"ו פריכא הוא, די"ל דישראל לא שמעו צעזור קולר רוח ועבודה קשה, אצל פרעה שאין לו קולר רוח ועבודה קשה ישמע אליו, ועוד כריך משרע"ה להוסיף

אל ק"ו זה, ואני ערל שפתיים, הא גם צלי זה לא ישמע אליו פרעה מטעם הק"ו אשר אמר הן בני ישראל לא שמעו אלי וגו'.

ויתכן לומר עפ"י דברי הזוה"ק א (זוהר כרך ב (שמות) פרשת וארא דף כה עמוד ב) שהדיבור הי' צמזרים צגלות, פי' כי הגם שכבר התחיל הצ' אלפים תורה

א. זוהר כרך ב (שמות) פרשת וארא דף כה עמוד ב ת"ח כתיב הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים, מאי ואני ערל שפתיים והא בקדמיתא כתיב לא איש דברים אנכי וגו' כי כבד פה וכבד לשון אנכי, וקודשא בריך הוא הוה אותיב ליה מי שם פה לאדם וגו', והוא אמר ואנכי אהיה עם פוך, ס"ד דלא הוה כן והשתא אמר ואני ערל שפתיים אי הכי אן הוא מלה דאבטח ליה קודשא בריך הוא בקדמיתא, אלא רזא איהו, משה קלא, ודבור דאיהו מלה דיליה הוה בגלותא והוה איהו אטיס לפרשא מלין ובגין דא אמר ואיך ישמעני פרעה בעוד דמלה דילי איהי בגלותא דיליה דהא לית לי מלה, הא אנא קלא מלה גרע דאיהי בגלותא ועל דא שתף קודשא בריך הוא לאהרן בהדיה, ת"ח כל זמנא דדבור הוה בגלותא קלא אסתלק מניה ומלה הוה אטיס בלא קול כד אתא משה אתא קול, ומשה הוה קול בלא מלה בגין דהוה בגלותא וכל זמנא דדבור הוה בגלותא משה אזיל קלא בלא דבור והכי אזיל עד דקריבו לטורא דסיני ואתיהיבת אורייתא ובההוא זמנא אתחבר קלא בדבור וכדין מלה מליל הדא הוא דכתיב (שמות כ) וידבר אלהים את כל הדברים האלה, וכדין משה אשתכח שלים במלה כדקא יאות קול ודבור כחדא בשלימו ועל דא משה אתרעים דמלה גרע מניה בר ההוא זמנא דמלילת לאתרעמא עלוי בזמנא דכתיב ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך מיד וידבר אלהים אל משה, תא חזי דהכי הוא דשרא מלה למללא ופסק לה בגין דעד לא מטה זמנא דכתיב וידבר אלהים וגו' ופסק ואשלים קלא הדא הוא דכתיב ויאמר אליו אני ה', בגין דדבור הוא בגלותא ולא מטא זמנא למללא בגיני כך משה לא הוה שלים מלה בקדמיתא דאיהו קול ואתי בגין דבור לאפקא ליה מן גלותא, כיון דנפק מן גלותא ואתחברו קול ודבור כחדא בטורא דסיני, אשתלים משה ואתסי ואתחברו קול ודבור כחדא בשלימו, תא חזי כל יומין דהוה משה במצרים דבעא לאפקא מלה מן גלותא לא ממליל מלה דאיהו דבור, כיון דנפיק מן גלותא ואתחברו קול בדבור ההוא מלה דאיהו דבור אנהיג דבור לון לישראל אבל לא מליל עד דקריבו לטורא דסיני ופתח באורייתא דהכי אתחזי, ואי תימא (שם יג) כי אמר אלהים פן ינחם העם לא כתיב כי דבר אלא כי אמר דאיהו רעותא דלבא בחשאי והא אוקימנא:

כשהי' חזרהם חזינו ע"ה נ"צ שנה, כמזואר צריש מסכת ע"ז ב (ט), חבל כשהיו ישראל מרגישים את הגלות במנרים נסתמו עיניהם ולצם של ישראל מנרת השעבוד, ובעבור זאת נסתם פרשת ויחי יעקב, כמו שפירש"י ז"ל שם (בראשית מ"ז כ"ח ד"ה ויחי יעקב), ולא היו יכולים ישראל להכניס בלצם, ולהוציא מפיהם דברי תורה, וזאת הוא עצמו אשר משה רבינו ע"ה הי' במנרים ערל שפתים, כי משרע"ה הי' נצרא לצד ללמד תורה לישראל, ושכינה הי' מדצרת מתוך גרונו וכל דבריו הי' תורה, וכיון

שנסתמו עיניהם ולצם של ישראל מנרת השעבוד של גלות מנרים, הי' הוא ע"ה ערל שפתים, כי הי' מכוסה בערלה של הגלות על שפתיו (ועיין מ"ט צפרשת וילא).

ולכן מזואר צמד"ר ג תחלת פרשת דברים, הרי משה עד שלא זכה לתורה כתיב זו "לא איש דברים אנכי", כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו, והתחיל לדבר דברים וכו', כי כל התורה היא צשציל ישראל, כמ"ט רש"י ז"ל בתחילת פרשת ויקרא ד (ויקרא א' א' ד"ה לאמר), לאמר, לא ואמור להם דברי כבושין, צשצילכם הוא

ע"ז ט. תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי דכי מעיינת בהו תרי אלפי פרטי דהאי אלפא הוא דהואי אלא (בראשית יב, ה) מואת הנפש אשר עשו בחרן וגמירי דאברהם בההיא שעתא בר חמשין ותרתין הוה כמה בצרן מדתני תנא ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין כי מעיינת ביה מהנפש אשר עשו בחרן עד מתן תורה ארבע מאה וארבעים ותמניא שנין הויין:

דברים רבה א' פיסקא א' ר"ל אמר מה לנו ללמוד ממקום אחר נלמוד ממקומו הרי משה עד שלא זכה לתורה כתיב בו (שם ד, י) "לא איש דברים אנכי". כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו והתחיל לדבר דברים מנין ממה שקרינו בענין "אלה הדברים אשר דבר משה":

ויקרא א' א' ד"ה "לאמר" - צא ואמור להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי שכן מציינו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים מן המרגלים ואילך לא נתייחד הדבור עם משה שנאמ' (דברים ב) ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר אלי היה הדיבור. דבר אחר צא ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלום כמו שנאמר (שמות יט) וישב משה את דברי העם וגו':

נדצר עמי וכו', ומשום זה הי' משה רצינו ע"ה צמזרים, וזה כוונת הכתוב "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה", כי ע"י הגלות של קוצר רוח ועבודה קשה הי' חטומה אזנס של ישראל ג"כ מלשמוע אל דצרי משרע"ה אשר כל דצריו הי' תורה, כי הי' ערלה מכוסה על אזנס כמו שפירש"י ז"ל ^ה (שמות ו' י"ב ד"ה ערל שפתים) ערלה אזנס חטומה משמוע, כי לתורה נצרך להסיר גם את הערלה המכוסה על האזון, כמו שפירש"י ז"ל צסוף האזינו ו ^ו (דברים ל"ב מ"ז ד"ה שימו לבבכם) וז"ל צריך אדם שיהא עיניו ואזניו ולבו מכוונים לד"ת כו', ושפיר אמר ק"ו זה הן צנ"י לא שמעו אלי, הגם

שפיו ושפתיו נצראו רק לומר לישראל דצרי תורה, אעפ"כ מקוצר רוח ועבודה קשה, שהוא כוזב הגלות של מצרים נאטם אזנס של ישראל מלשמוע דצרי משה ואיך ישמעני פרעה, כי מכ"ש למול פרעה, אשר אין לו כלל אזון זה, לא יוכל משרע"ה אפילו לדצר ולנוע צשפתיו, וזה שהוסיף ואני ערל שפתים, כי שפתי חטומים, והי' לו אז כסוי עליהם.

וזה שצירף לו הקצ"ה את אהרן, כי מצואר הוא אשר אהרן הי' שושצינא דמטרוניתא, להכין אזניהם ולצם של ישראל לשמוע מפי משה דצרי חלקים חיים, ועי"ז יתרפא האזון של ישראל, אשר יוכלו לשמוע, וגם

ה. שמות ו' י"ב ד"ה ערל שפתים אטום שפתים וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום ערלה אזנס אטומה משמוע (ירמיה ו') ערלי לב אטומים מהבין (שם ט) שתה גם אתה והערל והאטם משכרות כוס הקללה(חבקוק ב) ערלת בשר שהגיד אטום ומכוסה בה וערלתם ערלתו עשו לו אוטם וכיסוי איסור שיבדיל בפני אכילתו (ויקרא יט) שלש שנים יהיה לכם ערלים אטום ומכוסה ומובדל מלאכלו (שם):

ו. דברים ל"ב מ"ו ד"ה שימו לבבכם צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים לד"ת וכה"א בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך וגו' והרי דברים ק"ו ומה תבנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוון להבין ד"ת שהן כהררין התלוין בשערה עאכ"ו:

יהי' אהרן לפה ולמליץ לפרעה, וכמו ששמעתי מפה קדוש אדמו"ר ז"וקל"ה זי"ע ועכ"ל, על המכילתא פרשת צח ז (מכילתא בא י"ב פסיקתא י"ב), "דברו אל כל עדת ישראל" וגו' וכי אהרן הי' מדבר בו, אלא מתוך שהי' אהרן עומד באימה וציראה, והרכין אזנו לשמוע מפי משה, מעלה עליו הכתוב כאלו שומע מפי הגבורה, ואמר, ה"דברו" עוד אינו

מיושב, אכן אמר כי אהרן הכהן הי' מכין את אזנם של ישראל שיוכלו לשמוע את הדברות מפי משה, וע"י שניהם נתקיים ה"דברו", כי ע"י שהטו ישראל אז אזנם לשמוע, עי"כ הי' משרע"ה לדבר, והוא כנ"ל, וכבר הבאתי דברים אלו צפרשת שמות אות צ' בסופו.

ז. מכילתא בא י"ב פסיקתא י"ב ב דברו אל כל עדת (בני) ישראל . רבי ישמעאל אמר וכי שניהם מדברים היו והלא כבר נאמר ואתה דבר אל בני ישראל לאמר . ומה תלמוד לומר דברו אלא כשהיה משה מדבר היה אהרן מרכין אזנו לשמוע באימה ומעלה עליו הכתוב כאלו שומע מפי הקב"ה:

ב) וידבר משה וגו', הן בני"י לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים, וזרש"י ז"ל זה אחד מעשרה ק"ו שנתורה, והמפרשים הקשו, הא ק"ו פריכא הוא, די"ל דישראל לא שמעו מחמת קולר רוח ועבודה קשה אצל פרעה שאין לו

זאת, י"ל שישמע אליו, וכזר כתנתי מזה.

ויתכן לומר עוד, דהנה מצואר צספריס הקדושים, וכן צספ"א ח (ויקרא, קדושים) למרן הקדוש זל"ה זי"ע ועכי"א, דיס לכל איס מישראל נקודה קדושה אשר לא תוכל

ה. קדושים תרמ"ד במד' ישלח עזרך מקודש כו' מה הרוחות צריכין סיוע תחתונים שנבראו לסיוע עאכ"ו כו'. הענין שנשמות בני"י נשלחו בעוה"ז כדי לתקן הבריאה ובמד' אחרי ע"פ כשושנה בה"ח שלולי בני"י לא היל' העולם מתקיים ולכן נשתלחו בני"י להיות קיום לכל הפרדס בעבור השושנה ע"ש. וע"י שבנ"י המה שלוחי המלך ב"ה. לכן שולח להם עזר מקודש. דהנה המזמור יענך היל' שדוד המע"ה התפלל על יואב ששלחו למלחמה כמ"ש ואתה תהיל' מעיר לעזור ע"ש ברש"י. וכמו שהיל' בסדר העולם א"י וירושלים ובהמ"ק היכל ק"ק. והלכו עוד להלחם עם האומות בח"ל. כן יש מדרגות בנפש האדם ג"כ שיש אברים פנימיים מוח לב כו'. ויש אברים שהנשמה תלוי' בהם ויש אברים פחותים. וכן במעשי גשמי שהכל מלחמת ה' מי שעוסק לש"ש. ונק' עת צרה. ואז צריכין סיוע וע"ז נאמר ישלח עזרך מקודש דאיתא לעולם יראה אדם עצמו כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו דכתיל' קדושים תהיו כי קדוש אני ה' א. פיל' שיש נקודה קדושה מכח ניצוץ אלקות שיש בכל נפש ישראל. ואותה הנקודה לא תוכל להשתנות. ובמד' ואתה מרום לעולם ה' רוממות אתה כו' בעולמך. פיל' הכח שבא מה' ית' הוא בהתרוממות אף אם יהיל' נעלם ונכסה בכמה מיני צימצומים וירידות ע"כ הוא בהתרוממות תמיד. היפוך מדת הרשעים שכ' מקודם בפרוח רשעים כו' פיל' שהרשעים אין להם קיום בעצם ואף אם יגבהו כנשר כו' להשמדם עדי עד. ומדת הקב"ה וב"ש אדרבא כל מקום שיש רשימה מהקדושה היא בהתרוממות כמ"ש לעולם ידך בעליונה. וז"ש ואתה מרום לעולם כו'. ואתה. כמ"ש ואתה מחיל' את כולם שהתפשטות החיות מהקב"ה וב"ש היא בהתרוממות. [כי אות ו' היא תוספות] אכן התעוררות הקדושה שבאדם הוא כפי מה שנלחם עם היצה"ר. וברש"י כ"מ שאתה מוצא גדר ערוה כנ"ל כפי מה שלוחם האדם לפרוש מן הערוה אתה מוצא קדושה כמ"ש יגעתי ומצאתי. וכמ"ש ישלח עזרך כו'. ואז מתחזק הארת הנשמה. עזרך הוא העזר המיוחד לך. והוא כח הנשמה שיש לה שורש בשמים:

תרנ"ז קדושים תהיו ובמדרש מרום לעולם ה' כו' נתת קדושה לישראל לעולם שנאמר קדושים תהיו. כי קדושים תהיו היא גזירת הכתוב והבטחה כי לעולם נמצא קדושה טמונה בנפשות בני"י. כמ"ש לעולם יראה אדם עצמו כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו. כמ"ש אני ה' לא שניתי כו' בני"י לא כליתם כי חלק ה' עמו ויש בהם נקודה אלקות שאינו מקבל שינוי ולא יוכל להשתנות. וזה ניתן לישראל באמרו אנכי ה' אלהיך.

להשתנות, ועומדת תמיד בקדושתה, וראיתי בכתבי זקני ז"ל הטעם לזה, "כי דדבר ה' שמים נעשה", ודיבור של הקב"ה הוא זריחה קיימת, וממילא כשהקב"ה אמר לנו בתוה"ק התרי"ג מצות, לא הי' צמאיחות שיוכל שום אדם מישראל לעשות מול רצונו ית"ש, אכן הקב"ה הי' רוצה שהצחירה יהא ציד אדם לטוב או להיפך ח"ו, בשביל זאת באו לנו מצות התורה ע"י ממונע, "תורה נוה לנו משה", אצל אנכי, ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו, נחרות ונטבע אלקותו ית"ש בתוכיות הלצ של כל איש ישראל, ולא תוכל להשתנות.

ובמ"כ י"ל שמשרע"ה הי' שואל "הן זנ"י לא שמעו אלי", הגם שהי' מקולר רוח ומעבודה קשה, אכן הי' צריך שדיבור הקב"ה יהיו נחרתים צתוך לצותם, והעבודה קשה והקולר רוח לא יעכז מצלי לשמוע דבורו הקב"ה, וע"כ הטעם

שדיבור הקב"ה באו אליהם ע"י ממונע, ודבר זה גרם להם שלא לשמוע, והגם שעומדים לשמוע מפי הקב"ה אנכי, ולא יהי' לך, "ואיך ישמעני פרעה", אשר יש לו מסך מצדיל מלקבל דברי ה', ואין לו חוץ ולצ לקבל דברי אלקים חיים.

לזאת אמר הכתוב אח"כ "וידבר ה' אל משה ואל אהרן, ויאום אל זנ"י", פי' שזאת רצונו ית"ש שיהא מצות ה' ית"ש ע"י ממונע, ע"י משרע"ה, "תורה נוה לנו משה" כנ"ל, שיהי' הצחירה ציד אדם, "ואל פרעה מלך מצרים, להוציא את זנ"י מארץ מצרים", ע"י שילקה את פרעה ואת מצרים צעשר מכות, מחמת שדיבור הקב"ה יבוא אליו ג"כ ע"י ממונע, ועי"כ יהי' יכול פרעה להקשות את לבו צלתי לשמוע, מאחר שיש לו ג"כ צחירה ונכונים ללצים שפטים, והוא ראוי שילקה צעשר מכות.

וזו שאמר הקב"ה "ואני אקשה את לב פרעה" וגו', ופירש"י ט (שמות ז' ג' ד"ה ואני אקשה) מאחר שהרשיע והתריס נגדי, וגלוי לפניו שאין נחת רוח באומות לתת לב שלם לשוב, טוב לו שיתקשה לבו, למען הרבות בו אותותי, ותכירו את גבורותי כו', וצמד"ר ריש פרשת בא י (שמות רבה פ' י"ג פ' ג') על "כי אני הכבדתי את לבו" וגו', א"ר יוחנן מכאן פתחון פה למינין, לא היתה ממנו שיעשה תשובה כו', א"ל רשב"ל יסתם פיהם של מינים, אלא אם ללצים הוא יליץ כו', כי הפרש יש בין ישראל לבין אומה"ע להבדיל, כי אמרו חז"ל אם אין הקב"ה עוזרו

אינו יכול לו, הגם כי בחירה יש לו לבחור בטוב, ולמאוס זרע, אעפ"כ צריך כ"א סייעתא דשמיא על בחירה זו עלמה שיצחר בטוב, ומאחר שהקב"ה יודע טוב לב, והנקודה הקדושה של איש ישראל שהוא טהור צלי סיג, עוזר לו הקב"ה שישיב אליו, כדרך הבא לטהר מסייעין אותו, ולהפך האומות הרשעים שזעזמיותם לבס טמא, ואינו רוצה לשוב אל הקב"ה, לכן הקב"ה מקשה את לבם, ומוסיפין טומאה על טומאתם, כדרך הבא לטמא פותחין לו, ומזכה לשוב אליו בלב שלם, אמנן.

ט. שמות ז' ג' ד"ה ואני אקשה מאחר שהרשיע והתריס כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עו"א לתת לב שלם לשוב טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורותי וכן מדתו של הקב"ה מביא פורענות על האומות עו"א כדי שישמעו ישראל וייראו שנ' הכרתי גוים נשמו פנותם וגו' (צפניה ג) אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה אלא ויחזק לב פרעה:

י. שמות רבה פ' י"ג פ' ג' דבר אחר "כי אני הכבדתי את לבו" אמר רבי יוחנן מכאן פתחון פה למינין לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה שנאמר כי אני הכבדתי את לבו אמר לו רבי שמעון בן לקיש יסתם פיהם של מינים אלא אם ללצים הוא יליץ (משלי ג, לד) שהקדוש ברוך הוא מתרה בו באדם פעם ראשונה שניה ושלישית ואינו חוזר בו והוא נועל לבו מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא אף כך פרעה הרשע כיון ששיגר הקדוש ברוך הוא חמש פעמים ולא השגיח על דבריו אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה הקשית ערפך והכבדת את לבך הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך הוי כי אני הכבדתי את לבו מהו הכבדתי שעשה הקדוש ברוך הוא את לבו ככבד הזה שהיא מתבשלת שניה וארטסים נכנס בתוכה כך נעשה לבו של פרעה ככבד הזה ולא היה מקבל דבריו של הקדוש ברוך הוא הוי כי אני הכבדתי את לבו וגו':

ג) כנראה שיש מנזה להאריך ולדרוש
 בעשרה מכות של מצרים במצרים,
 כמו שהוסיפו התנאים הקדושים
 בהגדה של פסח, ר' יוסי הגלילי,
 ור' אליעזר, ור' עקיבא, והטעם
 י"ל כמו שמוצא בשפת אמת י"א
 למרן הקדוש זל"ה זי"ע ועכ"ל
 בשם רבינו הרי"ם זל"ה והבאתיו
 לעיל (שמות אות ב') כי העשר מכות
 למצרים, והעשרת הדברות לישראל,
 הם המה עשרה מאמרות שנצטוו
 בהם העולם, רק שנתערב בהם רע
 בטוב, ואזרהם אבינו ע"ה התחיל

לצרר את הטוב מן הרע וח"כ יצחק
 ויעקב, וע"י גלות מצרים, נתצרר
 לגמרי הטוב מן הרע, ונתן הקצ"ה
 העשר מכות למצרים, והעשרת
 הדברות לישראל נגוף ורפוא, נגוף
 למצרים ורפוא לישראל, וכל מה
 שמוסיפין המכות למצרים, עי"כ
 ניתוסף ונתרצה הקדושה לישראל,
 ועיין בשפ"ל בעניני פסח י"ב אשר
 מחשב תרי"ג מכות למצרים, והוא
 כ"ל כנגד תרי"ג מכות לישראל.

יא. הבאנו לעיל בפרשת שמות:

יב. פסח תרל"ט בענין המכות שדרשו חכמים והוסיפו ועמדו על ס' ועל ר"מ ועל ש' מכות. בוודאי הכל
 אמת במקומות מיוחדים. ועל ענין זה אמרו כל המרבה לספר ביצ"מ שיכולין להוסיף ע"י סיפור יצ"מ
 שיתפשטו המכות ביותר. והנה עשר מכות. ודצ"ך עד"ש באח"ב ג'. וס' ור"מ וש' עולה בס"ה תרי"ג נגד
 תרי"ג מצות:

תרמ"ז בענין חשבון המכות דצ"ך עד"ש כו' וחמשים על הים כו'. כל החשבונות עולין עד תרי"ג. ומאחר
 שמצינו תרי"ג מצות שהם עצות לקיים התורה כדאיתא בזוה"ק בכמה דוכתי תרי"ג עיטין. ממילא יש
 תרי"ג מיני התנגדות. ושע"ז הי' צריכין חילוקי המכות האלה. וכמו שמעשרה מכות מתפשטין כל אלה.
 כמו כן איתא שבעשרת הדברות נכללו התרי"ג מצות. וכמו שהתחיל באצבע אלקים ואח"כ את היד
 כו'. כמו כן בעשרת הדברות כתובין באצבע אלקים:

והעיר לומר ג"כ צמכות הנפרדעים אשר אמרו חז"ל הקדושים צפסחים ד' נ"ג ע"ג י"ג עוד זו דרש תודים איש רומי מה ראו חנני מישאל ועזרי' שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש, (ופירש"י ז"ל שלא דרשו "וחי זהם", ולא שימות זהן) נשאו ק"ו בעצמן מנפרדעים, ומה נפרדעים שאינן מצוין על קדושת השם כו', אימתי משארות מצויות אלל התנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצוין על קדושת השם על אחת כמה וכמה, והתוס' שם הקשו על רש"י ז"ל, הא בלא ק"ו של הנפרדעים היו

מחויבין חמו"ע לירד לכבשן האש לקדש שמו, כי ע"ז הוא אחד מג' עצירות ליהרג ולא יעבור, ותירץ ר"ת שהלם הי' רק אנדרטא של מלך, ולא היו מחויבין למסור עצמן, רק שנשאו ק"ו מהנפרדעים.

והנה קשה מאד לדברים, א"י הק"ו פירכא הוא, די"ל דצשלמא הנפרדעים עלו לתנור חם, דכן הי' המצוה, "ועלו וצאו צדיק וגו', וצתנוריק וצמשארותיק", וזאת כשהתנור חם כנ"ל, אצל חמו"ע לא נצטוו צאופן זה למסור עצמן, ושוב חל עליהן המצוה של "וחי זהם" ולא שימות זהם.

פסחים נ"ג: איבעיא להו תודוס איש רומי גברא רבה הוה או בעל אגרופין הוה ת"ש עוד זו דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו (שמות ז, כח) ובאו [ועלו] בביתך [וגו'] ובתנוריק ובמשארותיק אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה: וברש"י שם ד"ה מה ראו שלא דרשו וחי בהן ולא שימות בהן:

ובתוס' שם ד"ה מה ראו חנניה מישאל ועזריה. פ"ה מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהן וקשה דהא בפרהסיא הוה ומסקינן בסנהדרין (דף עד.) דלכולי עלמא בפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו אמצוה קלה ומפר"ת דצלם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז הוה אלא אינדרטא שעשה לכבוד עצמו ולכך קאמר מה ראו וכן משמע מדכתיב לאלהך לית אנחנא פלחין ולצלם דדהבא לא נסגוד משמע דאלהא דידיה וצלמא תרי מילי נינהו ואתי נמי שפיר הא דאמרינן באלו נערות (כתובות לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ואי ע"ז הוה ח"ו שהיו משתחווים לו ומיהו לשון פלחו לא אתי שפיר ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל כדאמר בחלק (סנהדרין צג.) ג' היו באותה עצה:

ועלה זדעתי לומר בעזה"י דהנה על פסוק "ותעל הצפרדע" פליגי ר' עקיבא ור' אלעזר בן עזריה סנהדרין ד' ס"ז ע"ב י"ד דר"ע אומר צפרדע אחת היתה ומלאה כל ארץ מצרים, וראב"ע סובר צפרדע אחת היתה ושרקה להם והם באו יעיי"ש, והנה לדעת ר' אלעזר בן עזרי" קשה מה חדשו החרטומים להכחיש ח"ו את דברי ה' ציד משה עצדו צמה שעשו בלהטיהם, והעלו ג"כ את הצפרדעים על ארץ מצרים, הא תצרא בצדיהם, דכל אחד יש לומר צמה שעלו צפרדעים חדשים, לא היתה מחמת כח החרטומים, אלא על ששרקה להם הצפרדע שהעלה משרע"ה, דגם כל הצפרדעים שהעלה משרע"ה היו ג"כ ע"י ששרקה להם, דצשלמא צמכת דם, כזר תירץ האבן עזרא דע"י אהרן הי' רק מן המים הגוראים על הארץ נעשה דם, וכיון

שחפרו המצרים סביבות היאור, ומלאו מים, עשו החרטומים מהם דם, אצל צמכת צפרדעים מה חדשו החרטומים, הא כל אחד רואה את שטותם.

וי"ל דצממת גם לפרעה היתה מעשה החרטומים לחוק צמעה הצפרדעים מטעם זה, והרי מיד אחר מעשה החרטומים אשר העלו הצפרדעים, נאמר "ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל ה'" ולכאורה קשה דלמעלה צמכת דם אחר מעשה החרטומים נאמר "ויחזק לב פרעה" וגו', מאחר שראה שגם החרטומים עושים כן וכאן אחר מעשה החרטומים הי' צריך פרעה לחזק את לבו, דלצורך כן קרא אותם להכחיש ח"ו מעשה ה', ומדוע כאן לאחר מעשה החרטומים, היטיב פרעה את מעשיו, ונאמר "העתירו אל ה'", אכן כהנ"ל דגם צלצו של פרעה

71. סנהדרין ס"ז: ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים אמר ר' אלעזר צפרדע אחת היתה השריצה ומלאה כל ארץ מצרים כתנאי רבי עקיבא אומר צפרדע אחת היתה ומלאה כל ארץ מצרים אמר לו רבי אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות צפרדע אחת היתה שרקה להם והם באו:

עלה ספק צמעשה החרטומים, והתחכם בלצו לראות אם יכול הקצ"ה להסיר את הנפרדעים החדשים אשר באו ע"י שריקת הנפרדע, והנפרדע אשר בא ע"י מכת הקצ"ה תשארנה, וזוה יראה פרעה, אשר גם מכת הנפרדעים הוא אצבע חלקים, שרואה אשר אלו אשר באו ע"י הקצ"ה ישארנה, ואלו אשר באו ע"י שריקה ימותו.

ושפיר אמר לו משה "למתי אעתיר" וגו', "להכרית הנפרדעים" וגו', "רק ביאור תשארנה", ולכאורה למה הי' לו לומר דביאור תשארנה, ומנפ"מ לפרעה זוה, אצל לפי הנ"ל הראה לו אשר הנפרדעים אשר באו ע"י ניווי הקצ"ה ישארנה ביאור, והנפרדעים אשר באו ע"י שריקה ימותו, וגם אלו אשר באו ע"י החרטומים ימותו, כי גם הם באו ע"י שריקה, וזוה יתאמתו דבר ה' ע"י משה עצדו על מכת הנפרדעים, שהם אצבע חלקים, שהגם שימותו הנפרדעים לעשות הרוחה כעת למארים, אצל רק אלו

שכחו ע"י שריקה, אצל אלו שכחו ע"י דבר ה' תשארנה ביאור.

ולפ"ז יש לומר דגם הנפרדעים אשר באו ע"י שריקה, ג"כ עלו בתנור חם, אע"ג שלא הי' עליהם המנוה של ועלו וגו', וזתנוריק וזמשארותיק, כי הניווי הי' לצד על אלו הנפרדעים אשר העלו משה ואהרן דדבר ה', ולא על אלו שכחו ע"י שריקה, ואעפ"כ עלו גם אלו בתנור חם, והשתתפו לקיים ניווי של הקצ"ה על הנפרדעים שכחו דדבר ה', שגם הם רצו לקדש שמו ית' ברבים, ונשאו שפיר חמו"ע ק"ו מהם למסור עצמן לקדש שמו ית' ברבים, הגם שלא הי' הנלם אלא אנדרטא, ולא הי' ע"ז ממש כמ"ש התוס' הנ"ל.

ויש ליישב ג"כ הקושיא של ת"ח אחד, הא ק"ו פירכא הוא, די"ל בשלמא הנפרדעים עלו לתנור חם, מאחר שאין להם המנוה של "וחי זהם", אצל חמו"ע יש להם המנוה של "וחי זהם", שמא לא היו צריכים לירד לכבשן האש.

אמנם י"ל דהגם דאין לפרדעים המנוה של "וחי זהם", אצל המנוה לחיות על פי הטבע בגזירת מלך יש להם, והרי להם המנוה, כמו שפירש"י ז"ל בחולין ד' ז' ע"א ט"ו בעובדא דגינאה נהרא שהשיב לרפצ"י אתה הולך לעשות רצון קונך, ואני הולך לעשות רצון קוני כו', ופירש"י ז"ל משום "דכל הנחלים הולכים אל הים" עכ"ל, ואעפ"כ עלו לתנור חם, לשרוף

עצמם לקדה"ש, מזה למדו חמו"ע ועלו ג"כ לכצטן האש לקדש שמו ית' ברבים, ותודים איש רומי סובר כר' אלעזר בן עזרי', וזכותם של חמו"ע יעמוד לכל ישראל העומדים בצרה וצב"י, והמקום ירחם עליהם, וכל המכות יעלו על שונאיהם של ישראל, וכל המחלה וגו', לא אשים עליך, כי אני ה' רופאריך, אמן וכן יהי רצון, וצמורה צימינו יצוא הג"ץ ויגאלנו גאולת עולם.

טו. חולין ז. מאי בהמתן של צדיקים דרבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין פגע ביה בגינאי נהרא אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך אמר ליה אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה אני ודאי עושה אמר ליה אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם חלק ליה הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא אמר ליה חלוק ליה נמי להאי דבמצוה עסיק חלק ליה הוה ההוא טייעא דלווה בהדייהו אמר ליה חלוק ליה נמי להאי דלא לימא כך עושים לבני לוייה חלק ליה:

וברש"י שם ד"ה רצון קוני כל הנחלים הולכים אל הים בגזירת המלך: